

▲ Акча эсеби менен нарктуу

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын коомчулук менен иш алып баруу бөлүмүнүн финансылык сабаттуулук секторунун башкы адиси **Джамиля ТОКМАМБЕТОВА:**

“ФИНАНСЫЛЫК САБАТТУУЛУК – АКЧА ЖУМШООНУН ТУУРА ЖОЛУНА АЛЫП БАРАТ”

Калктын финансылык сабаттуулугун көтөрүү – КР Улуттук банкы жүргүзүп жаткан иштердин маанилүү бир бөлүгү болуп эсептелет. Чынында элибиз мээнет менен тапкан кирешелерин пайдалуу багытка жумшабай, пайдасыз жакка коротуу менен кыйынчылыкка дуушар болуп калганын көп эле учуратып жүрөбүз. Бул элибиздин моюнга ала турган көйгөйү. Ошол себептен Улуттук банк ушул көйгөйдү чечүүнүн үстүндө кыйла жылдан бери иш-аракеттерин жүргүзүп келүүдө. Бул тууралуу кененирээк маалымат алуу үчүн Улуттук банктын башкы адиси Дж.Ш.Токмамбетовага кайрылдык.

- Джамиля Шадыбековна, Улуттук банк финансылык сабаттуулук боюнча иш-чараларды кандай багыттарда жүргүзүп келүүдө?

- Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы 2016 – 2020-жылдарда калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу Программасын жүзөгө ашыруунун координатору болуп эсептелет. Бул Өкмөттүн 2016-жылдын 15-июнундагы №319 токтомунда бекитилген. Программа 3 этап менен аткарыла турган болгон. Алардын ар бири үчүн өз алдынча иш пландары түзүлгөн. Калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу Программасынын үчүнчү этабын жүзөгө ашыруу бекитилген иш-чара пландарына ылайык жүргүзүлдү.

- Калктын чоң курактагы бөлүгүн окутуу абалы кандай болду?

- 2020-жылы Кыргыз Республикасынын Премьер-министринин буйругу менен бекитилген Программаны жүзөгө ашыруу боюнча Координациялык кеңештин чечими менен калктын чоң курактагылары үчүн финансылык сабаттуулук боюнча бөлүк-бөлүктөн турган окуу курстарын бекиткен. Ал тогуз модулдан турат. Алардын баары финансылык сабаттуулук боюнча базалык компетенциялардын Стандарттарына толук шайкеш келет. Бул курс Улуттук банк тарабынан эл аралык кызматташуу боюнча ITC ILO Герман коомунун колдоосу менен иштелип чыккан. Ушул курста финансылык сабаттуулук боюнча 164 тренерлер, 17 мастер-тренерлер окутулуп, аларга сертификаттар ыйгарылды жана алар өз кезегинде калктын чоң курактагы 1500дөн ашуун кишине финансылык сабаттуулук боюнча тренингдерди өткөрүштү.

Улуттук банк, “Спот он консалтинг” компаниясы тарабынан жүргүзүлгөн финансылык сабаттуулук боюнча тренингдердин таасирин баалоо үчүн 350 сурамжылануучулардын (респонденттердин) катышуусунда изилдөө жүргүзгөн. Изилдөөнүн жыйынтыгы боюнча бенефициарлар үй-бүлөлүк бюджетти пландаштырууда үнөмдүү мамилени көрсөтүшкөн жана ири чыгашаларды жасоодо негиздүү чечимдерди кабыл алышкан.

Окутуу бенефициарлардын билимин арттырып, тажрыйбаларын кыйла жакшырткан. Изилдөөнүн толук версиясы менен <https://finsabat.kg/news/48> шилтемесинен тааныша аласыздар.

Изилдөөлөрдүн сунуштарын эске алуу менен аймактарда финансылык сабаттуулукту жогорулатуу максатында мобилдик тиркемени иштеп чыгуу аяктоонун алдында турат.

- Мектепте билим берүү программаларына финансылык сабаттуулуктун маселелери кийирилген беле?

- 2020-жылы Улуттук банк тарабынан республиканын жалпы билим берүү орто мектептерине жайылтуу максатында жогорку класстын окуучуларын финансылык сабаттуулуктун негиздерин окутууга 2 200 нуска “Финансылык эркиндиктин ачкычы” аттуу окуу-усулдук комплекси чыгарылган. КР Билим берүү жана илим министрлигинин маалыматы боюнча азыркы учурда мектепте жалпы берүүнүн жаңы мамлекеттик билим берүү стандарты иштелип чыгууда. Бул предметтик стандарттарда финансылык сабаттуулуктун маселелери камтылмачы.

Мындан сырткары Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин алдындагы педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо республикалык институтунун маалыматы боюнча “Финансылык сабаттуулук жана башкаруунун ченемдик-укуктук документтери” курсунун программасы, “Экономиканын жана финансылык сабаттуулуктун негиздери” модулу иштелип чыккан. 2020-жылы бул курстан 173 угуучу окушту.

2020-жылы Улуттук банк Билим берүү жана илим министрлиги менен биргеликте шпаркасс Фондунун колдоосу менен мектептен тышкары билим берүү борборлорунун базасында финансылык сабаттуулук боюнча 10 ийримдер түзүлгөн. Отчеттук мезгилде финансылык сабаттуулук боюнча 300дөн ашуун иш-чаралар өткөрүлгөн, анын ичинде онлайн-форматында өткөрүлгөндөрү да бар. Жалпысынан алганда бул иш-чараларга 200дөн ашуун окуучулар катышышты.

- Финансылык сабаттуулукту жогорулатуу маселелерине жаштарды тартуу кандай жүргүзүлдү?

- Жыл сайын балдар жана жаштар үчүн 2 ири маалыматтык өнөктүк өткөрүлүп келүүдө. Биринчиси, Дүйнөлүк акча жумалыгы март айында, экинчиси, Бүткүл дүйнөлүк жыйым топтоо күнү октябрь айында өткөрүлдү. 2020-жылы пандемияга байланыштуу Дүйнөлүк акча жумалыгы-2020 өткөрүлбөй калган. Бирок, күзүндө Улуттук банк өнөктөш уюмдар менен биргеликте “Кыялдар канат байлаганда” чакырыгы астында “Бүткүл дүйнөлүк жыйым топтоо күнү” онлайн-форматында өткөрүлдү. Бул өнөктөштүктүн жүрүшүндө 40 онлайн иш-чаралар – интерактивдик оюндар, ребустар, сүрөттөрдүн, комикстердин жана акча топтоо кутуларынын, макалдардын сынактары, ошондой эле акча топтоого арналган веб-порталдар финансылык сабаттуулукту жогорулатууга салымдарын кошушту. Алдын ала эсептөөлөр боюнча бул иш-чараларга тикелей катышкандардын саны 12 миңден ашса, кыйыр катышкандардын саны 92 миңден ашкан. Белгилей кетүүчү жагдай калкыбыз банктарга көбүрөөк ишенишип, акчаларын банктарда депозитке сактоого өтүштү. Алсак, 2017-жыл банк секторундагы жалпы депозиттик база 118,2 миллиард сомду түзсө, 2018-жылы ал 127,5 миллиард сомго, ал эми 2020-жылдын аягына карата 180 миллиард сомго жеткен.

2020-жылы Улуттук банк менен кызмат орундарында окутуу системасы боюнча жаш

банк адистерин даярдоо Фондунун биргелешкен беш жылдык программасы аяктады, анын алкагында 500дөн ашуун жаш банк адистери окутулду.

Программанын артыкчылык жагы катары финансылык агартуу борборлорун түзүү болуп эсептелди. Анда жергиликтүү калк үй-бүлөлүк бюджетти алып баруу маселелери, финансылык инструменттерди билгичтик менен пайдалануу боюнча кеңештерди алышып, финансылык сабаттуулук боюнча окуудан өтүшөт. 2020-жылы Улуттук банктын областтык башкармалыктарынын базасында калкка кеңеш берүүлөр жүргүзүлүп, анын ичинде 250гө жакын оозеки түрүндө, 80 жазуу түрүндө берилген кайрылууларга кеңештер берилген.

- Финансылык сабаттуулуктун маанисин калкка жайылтууда массалык маалымат каражаттарынын ролу чоң эмеспи?

- Улуттук банк калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу үчүн ар түрдүү каналдар аркылуу маалыматтарды берүүнү өткөрүп келүүдө. 2020-жылы Улуттук банк банк ишмердигинин маселелери боюнча массалык маалымат каражаттарына 100дөн ашык материалдарды даярдап чыгарган, ошондой эле ММКнын Улуттук банктын ишмердүүлүгүнүн ар кыл багыттарына байланышкан 200дөн ашуун кайрылуулары каралган. Гезит-журналдарда, интернет-басылмаларда, радиостанцияларда жана телеканалдарда Улуттук банктын 100дөн ашуун адистеринин ачык чыгуулары болуп турду.

2020-жылы финансылык сабаттуулук жана пандемия убагында Улуттук банк тарабынан кабыл алынган иш-чаралар жөнүндө жарандарга маалыматтарды берип турууга арналган материалдар менен finsabat.kg сайты толуктап туруу боюнча тынымсыз иш жүргүзүлүп турду. Анда “Коронавирус кетсин/Каражат келсин” жаңы бөлүк иштелип чыгып, мунун атайын бөлүкчөлөрүнүн алдында керектөөчүлөрдү колдоо жана укуктарын коргоо боюнча маалыматтар, брошюралар, видеороликтер ж.б. жайгаштырылган. Google-статистикасына ылайык 2020-жылы finsabat.kg сайтында 40 миң пайдалануучулар катталган.

- Калктын финансылык маалыматтарга жана кызмат көрсөтүүлөргө жетүүсүн камсыз кылууда кандай иштер аткарылды?

- 2020-жылы борбордук аппаратта, Улуттук банктын областтык башкармалыктарында жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө иштеген коомдук кабыл алуулардын иши улантылды.

Өткөн жылдын ичинде Улуттук банктын ишине байланышкан ар кыл маселелер боюнча 500дөн ашуун оозеки түрүндөгү, 3000гө жакын жазуу түрүндөгү кайрылуулар Улуттук банкка келип түшкөн. “Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндөгү” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык Улуттук банк тарабынан 1400 финансылык кызматтарды керектөөчү жарандарга жеке кабыл алуу менен консультациялык жана укуктук жардам көрсөтүлдү.

Банктык мекемелер менен биргеликте ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарга банк кызматынын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу боюнча иштер аткарылды. Коммерциялык банктарга, банктык эмес финансылык-кредиттик уюмдарга, төлөм жүргүзүү уюмдарына жана төлөм системасынын операторлоруна ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген жарандар менен иш алып барууну уюштуруу боюнча сунуштамалар жана практикалык кеңештер жөнөтүлгөн.

Финансылык кызматтарды керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо маселелеринин, финансылык омбудсмен институтунун ролун актуалдуулугун эске алуу менен 2020-жылдын ноябрь айында Кыргызстандын финансы секторундагы талаш-тартыштарды чечүү механизмдеринин долбоорун биргеликте жүзөгө ашыруу тууралуу Улуттук банк менен GIZ ортосунда кызматташуу жөнүндөгү Меморандумга кол коюлган.

Маектешкен Абдимухтар АБИЛОВ